

УДК 336.226.12

КОЦЕПЦІЙНИЙ ПІДХІД ДО ОЦІНКИ ФІНАНСОВОГО ПОТЕНЦІАЛУ ТЕРИТОРІЇ

Григоренко В.О.

Чернівецький торговельно-економічний інститут
Київського національного торговельно-економічного університету

У статті проведено дослідження концепційного підходу до оцінки фінансового потенціалу його складових, охарактеризовано особливості використання тієї чи іншої складової в процесі формування та оцінки фінансового потенціалу. Метою цього дослідження було проведення емпіричного аналізу складових фінансового потенціалу, їх особливостей та перспектив застосування в процесі дослідження фінансового потенціалу території. Основним результатом проведеного дослідження є визначення універсального переліку складових фінансового потенціалу та способів їх оцінки. Отже, в ході дослідження висвітлено основні аспекти формування фінансового потенціалу та визначено його складові, обґрунтовано необхідність дослідження фінансового потенціалу за якісними та кількісними параметрами, що якомога повніше розкриватиме економічну сутність фінансового потенціалу.

Ключові слова: фінансовий потенціал, економічна привабливість регіону, фінансова спроможність, фінансові ресурси, складові фінансового потенціалу.

Постановка проблеми. Формування посткризового шляху економічного розвитку України є одним із найбільш актуальних завдань сьогодення, яке майорить перед урядовцями та науковцями нашої країни. В рамках напрацювання різноманітних підходів та шляхів економічного розвитку, виникає додаткове завдання, яке полягає у знаходженні джерел фінансування всіх запланованих процесів та заходів реформування України. Від так питання виявлення, оцінки і аналізу фінансового потенціалу є актуальним для нашої країни.

Означена проблема не є новою, однак в сучасних політичних, соціально-безпекових та економічних умовах життєдіяльності нашої країни знаходження інструментів та методів генерування та перетворення фінансового потенціалу в фактичні фінансові ресурси є вкрай актуальним.

Тематика дослідження фінансового потенціалу є доволі обширною, особливо на рівні держави і саме ця економічна ширина категорії «фінансовий потенціал» спричинює численні наукові дискусії серед науковців. Одним із напрямів дослідження фінансового потенціалу, який є дис-

кусійним – вивчення його фундаментального базису, тобто тих елементів, тих складових, з яких утворюється фінансовий потенціал. Перелік, склад та характер використання складових фінансового потенціалу на різних рівнях досліджень у вузьких колах науковців є дискусійним і не знаходить певного уніфікованого узгодження як щодо переліку самих складових фінансового потенціалу так і щодо їх змістового наповнення.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Сучасні дослідження теорій фінансового потенціалу налічують десятки теоретико-методологічних розробок та праць. Всі вони в різній мірі розкривають сутність фінансового потенціалу, його особливості, елементи формування та функціонування, складові фінансового потенціалу та інструментарій його оцінки. Дослідженням окремих завдань цієї проблеми присвячені роботи таких вчених як: В.Г. Боронос [1], Ж. Голодова [4], В. Свірський [8], Е. Конярова [7], С. Шумська [10], А. Колеснікова [6], Е. Ісаєв [5], Г. Возняк [3], Ю. Булатова [2], В. Федосов [9].

Існуючі підходи до визначення складових фінансового потенціалу та способи їх оцінки мають

свої як переваги так і недоліки, що, зрештою, зумовлює необхідність продовжувати дослідження підходів до формування фінансового потенціалу з виокремлення найбільш раціональних та об'єктивних поглядів.

Метою цього дослідження – є проведення теоретичного аналізу підходів до формування фінансового потенціалу, складових фінансового потенціалу.

Виклад основного матеріалу. Базовими засадами формування фінансового потенціалу на різних рівнях є визначення переліку складових, які його формують. Проводячи хронологічний аналіз дослідження складових фінансового потенціалу, на різних рівнях формування фінансового потенціалу, то можна побачити цікаву історію вивчення цього аспекту фінансового потенціалу. В залежності від того, як змінювались загальноекономічні погляди та моделі, розвитку суспільства, змінювався і погляд на складові фінансового потенціалу.

Значна кількість наукових праць, щодо складових фінансового потенціалу так і формує чіткого розуміння, щодо того, які саме елементи слід відносити до фінансового потенціалу та за допомогою яких інструментів та методів проводити їх аналіз та оцінку.

В окремих випадках і для певних рівнів господарювання, визначити складові фінансового потенціалу не є складним завданням, до прикладу для підприємства чи для домогосподарства, навіть визначити складові елементи фінансового потенціалу держави є відносно посильним завданням. Про те, коли мова йде про складові фінансового потенціалу території чи регіону то вчені відразу наштовхуються на цілий ряд дискусійних питань, які в значній мірі мають загальноекономічну природу.

Слід зазначити, що перелік складових фінансового потенціалу регіону в різних країнах із різними моделями та типами економік матиме суттєві відмінності. Більше того, в межах однієї країни та однієї моделі економічного розвитку, різні регіони можуть мати відмінний перелік складових фінансового потенціалу.

Від так при визначенні складових фінансового потенціалу необхідно керуватись принципом адекватності. Тобто обрана складова фінансового потенціалу повинна адекватно відображати не тільки його кількісну (ресурсну) сторону, але водночас свідчити про якісну сторону реалізації певної складової фінансового потенціалу в конкретному регіоні. Це зумовлено особливістю самого фінансового потенціалу, який є значно ширшим поняттям як загальна сукупність фінансових ресурсів території чи регіону, як вважають деякі науковці.

Термінологічна пастка фінансового потенціалу спричинена власне природою походження терміну «потенціал», і полягає в тому, що деякий обсяг потенційних ресурсів, який був визначений повинен характеризувати не стільки наявність самих ресурсів, як їх здатність, змогу перетворення у фактичні ресурси. Від так, якщо опираючись виключно на ресурсну концепцію фінансового потенціалу, не розглядаючи при цьому здатностей суб'єкта до перетворення цих ресурсів, можна вважати, що розгляд фінансового потенціалу буде не повним. Саме тому при вивченні скла-

дових, які формують та визначають фінансовий потенціал увага буде приділятися, як кількісній так і якісній характеристиці.

Науковець Борнос В.Г. зазначає: «Фінансові ресурси в принципі не можуть врахувати цілий ряд особливостей фінансового потенціалу, як-то можливість реалізації прихованих резервів, здатність до збільшення обсягів фінансових ресурсів, ймовірність отримання додаткових ресурсів тощо» [1], а це означає, що коли мова йде про фінансовий потенціал або його складову слід розглядати цю категорію як сукупність двох характеристик – це фінансові ресурси території і фінансова спроможність території до акумулювання та генерування цих фінансових ресурсів. По суті перший елемент є кількісною стороною фінансового потенціалу території, а другий елемент відображає його якісний аспект, тому при оцінюванні фінансового потенціалу практично не можливо отримати об'єктивний результат вивчаючи лише один з елементів фінансового потенціалу.

У власних наукових розробках [4, 7] при дослідженні фінансового потенціалу території, його обсяг визначався шляхом корегування обсягу фінансових ресурсів, певної складової фінансового потенціалу, на цілий ряд індексів, які визначали інституційну, організаційну, правову та управлінську здатність суб'єкта генерувати та агрегувати фінансові ресурси в межах тієї чи іншої складової.

Повертаючись до складових фінансового потенціалу та узагальнюючи праці вчених-економістів виокремлюємо наступні складові фінансового потенціалу:

1. Фінансові ресурси бюджету;
2. Фінансові ресурси населення (домогосподарств);
3. Фінансові ресурси підприємств, установ, організацій;
4. Фінансові ресурси фінансово-кредитних установ;
5. Фінансові ресурси зовнішніх інвестицій.

В своїх численних дослідженнях науковців, в залежності від умов та об'єктів дослідження, можуть виділяти ще деякі складові фінансового потенціалу, які на наш погляд є інтерпретованим відображенням вище зазначених основних складових фінансового потенціалу.

Досліджуючи фінансовий потенціал таких суб'єктів як держава, регіон чи територія ключовою його складовою повинні бути державні (місцеві) фінанси, які можна визначити, як фінансові ресурси бюджету. Саме цю складову фінансового потенціалу визначають практично всі вчені, що досліджують фінансовий потенціал. Водночас при формуванні змісту самої складової фінансового потенціалу можуть виникати різні інтерпретації того, що відносити до складу ресурсів бюджету. Змістовий склад фінансових ресурсів бюджету, як складової фінансового потенціалу повинен буди якомога повнішим, тобто охоплювати максимальну кількість ресурсів при цьому зберігаючи їх об'єктивну здатність до генерування.

Фінансові ресурси бюджету узагальнено класифікують на регулярні фінансові ресурси та нерегулярні фінансові ресурси. У складі регулярних фінансових ресурсів слід виділити насамперед ті ресурси, які системно і протягом значного період утворюють в бюджетах різних рівнів. Умовно до

регулярних фінансових ресурсів, можна відносити трансферти, дотації бюджетам адміністративно-територіальних утворень, субвенції. Але слід зазначити, що такі види ресурсів слід вважати умовно регулярними і вони в більшій мірі є притаманними економікам, що розвиваються, а від так при дослідженні суб'єктів із сталим економічним розвитком трансферти не доцільно відносити до складу регулярних фінансових ресурсів бюджету.

Нерегулярні фінансові ресурси бюджету в основному складаються із різних програмно-цільових витрат в рамках реалізації деяких регіональних програм.

Другою обов'язковою складовою фінансового потенціалу є фінансові ресурси населення. Деякі вчені (Ісаєв Е. [5], Голодова Ж. [4], Возняк Г. [3], Свірський В. [8]) виділяють фінансові ресурси домогосподарств, що в цілому є схожою але не тотожною складовою до фінансових ресурсів населення. Використання в оцінці фінансового потенціалу фінансових ресурсів населення чи фінансових ресурсів домогосподарств залежить від того, яку мету переслідує вчений.

Визначаючи фінансові ресурси всього населення певного територіального суб'єкту, ми умовно уніфікуємо цю складову, адже в числі всього населення є частка населення, яка не приймає активної участі в економічній діяльності, а від так вона фактично займається споживанням а не примноженням потенціалу. Розрахунок фінансового потенціалу враховуючи фінансові ресурси економічно активного населення ми отримуємо певною мірою об'єктивну картину складової та її вплив на загальний обсяг фінансового потенціалу.

Фінансові ресурси домогосподарств, як складову фінансового потенціалу цікаво розглядати з позиції появи в ній синергетичного ефекту при чому як позитивного так негативного. Домогосподарство як кооперація низового рівня, має унікальну здатність прогресивно збільшувати (або зменшувати) обсяг ресурсів якими володіє. Так фінансові ресурси індивідуумів господарства при додаванні не завжди дають той обсяг ресурсів, який може дати домогосподарство при їх спільному використанні. Окрім того розгляд фінансових ресурсів домогосподарства є цікавим з позиції ролі яку в ньому відіграють економічно неактивні суб'єкти. Наприклад, люди пенсійного віку, які вже не є економічно активним населенням в межах домогосподарств стають активними, адже їхні фінансові ресурси починають приносити користь домогосподарству.

Використання тієї чи іншої варіації зі фінансовими ресурсами населення (домогосподарства) для оцінки фінансового потенціалу території, регіону, держави повинно визначатись кінцевою ціллю, яка стоїть перед дослідженням.

Третя обов'язкова складова, яку виокремлюють практично всі науковці, є фінансові ресурси підприємств, установ, організацій. Науковець Возняк Г. в своїх дослідженнях досить ретельно характеризує розуміння фінансового потенціалу підприємства «як особливий видовий прояв потенціалу, якому властиві не тільки статичність, але й здатність бути рушійною силою реалізації сукупного, економічного потенціалу» [3]. До фінансових ресурсів підприємства, як складової фінансового потенціалу слідувало б відноси-

ти тільки ті фінансові ресурси, які можуть бути оперативно задіяні в процесі розвитку підприємства, а це в свою чергу означає, що до складу фінансових ресурсів підприємств слід відносити ті фінансові ресурси, які не порушують нормальної роботи підприємства. Для спрощеної оцінки цієї складової звісно можна використати всі ресурси, які відображають в пасиві балансу підприємств, але водночас така оцінка дає радше теоретичне усвідомлення всього обсягу потенційних можливостей, адже на практиці складно уявити, щоб весть пасив балансу підприємства був задіяний в процесі формування фінансового потенціалу.

Вище перераховані складові фінансового потенціалу, є фундаментальними складовими, а від так їх аналіз та оцінка є обов'язковою в процесі вивчення фінансового потенціалу певного територіального суб'єкта. Окрім того зазначені складові є елементами реальної фінансової системи, яка формується за рахунок фінансів суб'єктів господарювання, державних фінансів та фінансів домогосподарств [11, с. 62-70]. Всі інші складові фінансового потенціалу є складовими квазістичного сектору фінансової системи, а тому їх використання при оцінці фінансового потенціалу є доречним за умов використання корегуючи коефіцієнтів.

Значна частка науковців (Конярова Е. [9], Колесникова А. [8], Голодова Ж. [5], Булатова Ю. [2], Шумська С. [12]) до складу фінансового потенціалу відносить ресурси фінансово-кредитної системи. Розглядаючи фінансовий потенціал держави, включення цієї складової носить об'єктивний характер, хоча і потребує незначного корегування. Водночас коли мова йде про фінансовий потенціал території чи регіону, дуже складно оцінити потенційні можливості фінансово-кредитної системи саме в розрізі цієї території чи регіону, особливо спираючись на структурну особливість вітчизняної фінансової системи. До прикладу візьмемо комерційний банк, його установчі фінансові ресурси концентруватимуться в межах того регіону в якому він створений, більше того всі фінансові ресурси, якими оперуватиме даний комерційний банк в значній мірі концентруватимуться в певних (ймовірно економічно найбільших) регіонах, в той час коли акумулювання цих коштів відбувається по всій території країни. Інший аспект – це використання накопичених та тимчасово вільних коштів, які знаходяться в розпорядженні банківської установи. Так управління банку може приймати рішення про значне переміщення та інвестування наявних коштів в ті регіони, де на їх думку можна отримати найбільшу вигоду. Все це призводить до диспропорційного аналізу фінансового потенціалу в розрізі регіонів хоча і повністю не враховувати ресурси фінансово-кредитних установ в фінансовому потенціалі території неможливо.

Ще однією з складових яку зараховують до фінансового потенціалу є фінансові ресурси від зовнішніх інвестицій. Безумовно кошти які надходять до регіону у вигляді інвестицій значною мірою впливають на фінансовий стан регіону, однак при оцінці фінансового потенціалу слід чітко розуміти як саме оцінювати зовнішні інвестиції. Якщо ми ретельно поглянемо на напрями інвестицій то помітимо, що вони в більшій мірі направлені в конкретні підприємства, установи та

організації, від так обсяг цих інвестицій знаходить своє відображення в балансі підприємства. Тому при оцінці фінансового потенціалу регіону, території слід уважно виокремлювати тільки ті зовнішні інвестиції, які не мають другого облікового відображення, щоб бути максимально об'єктивним в своїх оцінках.

Сам же обсяг інвестицій залежить від рівня інвестиційної привабливості регіону, а тому, будь-який обсяг інвестицій, який потенційно може бути направлений в регіон слід корегувати на цей індекс, який дає якісну характеристику цій складовій фінансового потенціалу.

Методологічна складність процесу оцінки фінансового потенціалу території, регіону за визначеними складовими обумовлена складністю отримання об'єктивного інформаційно-аналітичного наповнення процесу оцінки. Саме тому, пропонується новий підхід до оцінки фінансового потенціалу території (регіону), який враховує основні п'ять складових фінансового потенціалу, що у формульному вигляді можна відобразити як:

$$FCR_{jt} = \left(\left(\frac{\sum(FR_{nt} * ICFC_{nt})}{Q_{pt}} \right) * Q_{pjt} \right) * IEAR_{jt};$$

де, FCR_{ij} – фінансовий потенціал регіону (території) j в період t ;

FR_{nt} – фінансові ресурси n -ї складової фінансового потенціалу держави в період t ;

$ICFC_{nt}$ – індекс активності (спроможності) n -ї складової фінансового потенціалу держави в період t ;

Q_{pt} – загальний обсяг економічно активного населення країни в період t ;

Q_{pjt} – загальний обсяг економічно активного населення регіону (території) j в період t ;

$IEAR_{jt}$ – індекс економічної привабливості регіону (території) j в період t .

Сутність запропонованого підходу полягає в тому, що на першому етапі оцінки проводиться розрахунок потенціалу за визначеними складовими на рівні держави. Другий етап розрахунку полягає у визначенні фінансового потенціалу держави в розрахунок на одну особу. І тут слід відзначити дуальний підхід до розрахунку, так як можна використовувати загальну кількість населення в країні а можна виключно її економічно-активних суб'єктів. Обрання того чи іншого

варіанту визначення впливає із мети та цілі яку намагається розв'язати дослідник.

На третьому етапі відбувається визначення фінансового потенціалу території, шляхом перемноження фінансового потенціалу держави у розрахунок на одну особу на кількість населення в регіоні (території). Однак цілком зрозуміло, що рівень економічного розвитку регіонів в межах України є різним, а від так цілком природно є регіони, які із точки зору інвестицій, соціальних та певних інституційних аспектів є більш привабливими для населення. Тому ймовірність того, що економічно активне населення буде обирати регіон (територію) для проживання та діяльності, який виглядає економічно більш привабливим, є досить високою. Все це зумовлює і диспропорційний перерозподіл фінансового потенціалу, а тому отриманий показник фінансового потенціалу регіону (території) слід скорегувати на індекс економічної привабливості регіону (території).

Запропонований підхід оцінки фінансового потенціалу території (регіону), шляхом розрахунок загального фінансового потенціалу держави із подальшим його визначенням на рівні території через визначення фінансового потенціалу на одну особу, є абсолютно новим і потребує аргументованого практичного опрацювання. Окрім того сам інструментарій та методи оцінки фінансового потенціалу території (регіону) потребують практичної апробації, яка буде висвітлена в подальшому наукових працях.

Висновки та напрями подальших досліджень. Складність об'єктивного та комплексного оцінювання фінансового потенціалу території через оцінку його складових, змушує вести пошуки, щодо оптимального підходу аналізу та оцінювання. На нашу думку основна складність в здійсненні такого оцінювання полягає в наявності об'єктивних та релевантних даних, які в повній мірі зможуть охарактеризувати кожен складовий фінансового потенціалу в регіональному аспекті. Авторське бачення способу розв'язання існуючої дилеми оцінювання фінансового потенціалу території, яке концепційно представлено в даному дослідженні формує теоретичний та методологічний базис для подальших практичних та аналітичних пошуків.

Список літератури:

1. Борнонос Вікторія Георгіївна. Фінансовий потенціал території у державній фінансовій політиці: методологія і практика управління [Текст]: дисер. д. економ. наук: 08.00.08 / В.Г. Борнонос // Суми, ДВНЗ» УАБС НБУ», 2012 – 434 с.
2. Булатова Ю. И. Формирование финансового потенциала инвестиционной деятельности субъекта Российской Федерации [Текст]: автореф. дис. канд. Экон. наук: 08.00.10 / Ю. И. Булатова // Оренбург, 2011 – 21 с.
3. Возняк Г. В. Фінансовий потенціал регіону та проблеми його оцінки [Електронний ресурс] / Г.В. Возняк // Режим доступу: http://www.rusnauka.com/15_APSN_2010/Economics/66671.doc.htm
4. Григоренко, В. О. Фінансовий потенціал території: теоретичні аспекти та механізм формування / В.О. Григоренко // Економічні науки. – 2011. – Вип. 8, 29.
5. Голодова Ж.Г. Формирование и управление финансовым потенциалом региона в целях обеспечения его экономического роста [Текст]: автореф. дис. докт. экон. наук / Ж.Г. Голодова // Москва, – 2010. – 44 с.
6. Исаев Э.А. Модернизация системы и развитие потенциала региональных финансов российской федерации [Текст]: автореф. дис. докт. экон. наук / Э. А. Исаев // Москва, – 2011. – 40 с.
7. Карпінський Б.А., Григоренко В.О. Концепція оптимізованої системи управління фінансовим потенціалом території / Б.А. Карпінський, В.О. Григоренко // Науковий вісник НЛТУ України 3 (2013): 331-337.
8. Колесникова Н. А. Финансовый и имущественный потенциал региона: опыт регионального менеджмента. – М.: Финансы и статистика, 2000. – 236 с.
9. Конярова Э.К. Управление воспроизводством финансового потенциала региона [Текст]: автореф. дис. канд. экон. наук / Э.К. Конярова // Ижевск – 2005, 20 с.

10. Свірський В. Фінансовий потенціал: теоретико-концептуальні засади [Текст] / В. Свірський // Світ фінансів. – 2007. – № 4 (13). – С. 43-51.
11. Федосов В. М. Теорія фінансів: підручник / за ред. проф. С.І. Юрія, В.М. Федосова // К.: Центр учбової літератури, 2010 – 576 с.
12. Шумська С. С. Фінансовий потенціал України: методологія визначення та оцінки / С. С. Шумська // Фінанси України. – 2007. – N 5. – С. 55-65.

Григоренко В.О.

Черновицкий торгово-экономический институт
Киевского национального торгово-экономического университета

КОНЦЕПТУАЛЬНЫЙ ПОДХОД К ОЦЕНКЕ ФИНАНСОВОГО ПОТЕНЦИАЛА ТЕРРИТОРИИ

Аннотация

В статье проведено исследование концепционного подхода к оценке финансового потенциала его составляющих, охарактеризованы особенности использования той или иной составляющей в процессе формирования и оценки финансового потенциала. Целью этого исследования было проведение эмпирического анализа составляющих финансового потенциала, их особенностей и перспектив применения в процессе исследования финансового потенциала территории. Основным результатом проведенного исследования является определение универсального перечня составляющих финансового потенциала и способов их оценки. Итак, в ходе исследования отражены основные аспекты формирования финансового потенциала и определены его составляющие, обоснована необходимость исследования финансового потенциала качественными и количественными параметрами, как можно полнее раскрывать экономическую сущность финансового потенциала.

Ключевые слова: финансовый потенциал, экономическая привлекательность региона, финансовая состоятельность, финансовые ресурсы, составляющие финансового потенциала.

Grygorenko V.O.

Chernivtsi Trade and Economic Institute
Kyiv National University of Trade and Economics

CONCEPTUAL APPROACH TO ASSESSING FINANCIAL CAPACITY TERRITORIES

Summary

Given all the discussion about the process formation of financial capacity, the new urgent questions about find new evaluation methods the components of financial capacity. As it turns out, neither data nor theories are well developed on these topics. In this article, I discuss first the considerable difficulties of conducting a theoretically complete analysis of the components of financial potential in the across objects studying. The aim of this study was to conduct an empirical analysis of the components of financial potential, their peculiarities and prospects of application in the research process of the financial potential. The main result of this study is to determine the list of universal components of financial capacity. The study highlights the key aspects of the financial potential and identified its components. It justifies expediency of use of those or other components of the financial capacity of its calculation and assessment, and the need to study the financial potential for the qualitative and quantitative parameters, to disclose its economic essence.

Keywords: financial potential, the economic attractiveness of the region, financial capacity, financial resources, the financial potential.